

ЗАХИСТ ПРАВ У СФЕРІ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Медвідь А. О.,

*доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»,
канд. юрид. наук*

Однією із найбільш значущих гарантій забезпечення реалізації будь-якого права є ефективна система його захисту. Право особи на соціальне забезпечення, у тому числі учасником якого є недержавний сектор, – базове, фундаментальне та таке, порушення якого може суттєво вплинути на добробут як однієї особи, так і масштабно – життя суспільства в цілому. Тому необхідність висвітлення теоретичних та правових основ інституту захисту соціально-забезпечувальних прав у сфері недержавного соціального забезпечення не викликає сумніву та характеризується безспірною актуальністю, враховуючи порівнянню новизну досліджуваних правовідносин, адже дана форма соціального захисту здобула свій розвиток не так давно.

Захист права особи на недержавне соціальне забезпечення традиційно доцільним видається розглядати в широкому і вузькому значеннях. У першому він являє відображення захисної та соціальної функцій держави, тобто забезпечення достатнього рівня життя населення, засобом закріплення як державних соціальних стандартів і гарантій, так і правової основи для розвитку та здійснення відмінних від державних заходів підтримки населення в цілому або окремих соціальних груп, та індивідів.

У вузькому розумінні захист будь-якого права, у тому числі на недержавне соціальне забезпечення, означає забезпечення додержання, попередження порушень, відновлення порушених прав або визнання невизнаних, та притягнення до відповідальності винних осіб.

Як слушно зазначає І. В. Лагутіна, у юридичній літературі, форми захисту прав диференціюються на: 1) юрисдикційну (міжнародний і національний рівень) та 2) неюрисдикційну¹. Дану класифікацію раціонально використати і в світлі захисту прав у сфері недержавного соціального забезпечення.

Особливої уваги заслуговує національний рівень юрисдикційної форми захисту, а саме державний захист, адже засобом звернення до суду та здійснення нагляду та контролю відповідними органами і від-

¹Лагутіна І. В. *Форми захисту трудових прав працівників* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». – О., 2007. – С. 8.

бувається відновлення або визнання права особи на соціальний захист у випадку його порушення, обмеження або невизнання.

Так, у світлі цього поширення набуває практика діяльності судів загальної юрисдикції як найбільш ефективного механізму захисту прав у сфері недержавного соціального забезпечення.

Н. Б. Болотіна, позиція якої видається найбільш обґрунтованою та вдалою, зазначає, що недержавне соціальне забезпечення як елемент структури соціального захисту України включає такі дві складові: недержавне пенсійне забезпечення та недержавні соціальні послуги¹.

Як правило, спори у сфері недержавного соціального забезпечення, передусім, стосуються саме пенсійного страхування (забезпечення) та розглядаються в порядку цивільного судочинства. Незважаючи на те, що судова практика є незначною, можливим видається виокремити низку основних причин, через які вони виникають, а, відповідно, і категорії справ: затримка у здійсненні одноразових грошових виплат адміністратором пенсійного фонду; відмова НПФ оплачувати договір страхування; переведення пенсійних коштів на пенсійний депозитний рахунок; введення споживачів в оману щодо природи пенсійних депозитних рахунків, особливо у частині можливостей дострокового повернення вкладів за договорами про відкриття пенсійних депозитних рахунків; недостатнє розуміння суті та правового регулювання пенсійних депозитних рахунків та договорів довічного страхування пенсій з боку споживачів послуг із недержавного пенсійного забезпечення².

Судова практика щодо соціального обслуговування – іншої численної групи правовідносин, характеризується лише поодинокими випадками, адже, переважно, в подібних категоріях справ відповідачем виступає саме суб'єкт з боку держави. Очевидно, що надання соціальної послуги (або їх комплексу) службами, відмінними від «держави» (підприємствами, закладами, організаціями, об'єднаннями, окремими фізичними особами тощо) за своєю природою знижують ступінь «споживчого» ставлення отримувачів, що, на жаль, певною мірою є характерним для державного соціального обслуговування, а відповідно – міру невдоволення з боку клієнтів, що, природно, безпосередньо відображаються на кількості звернень до суду. Якщо, все ж таки, мова йде про недержавний сектор соціального обслуговування – більшість позивних вимог стосується невідповідної якості наданих соціальних послуг, а саме їх недостатнього обсягу (наприклад, Справа № 333/8163/15-ц за позовом ОСОБА_1 до Приватного акціонерного

¹ Болотіна Н. Б. *Право соціального захисту України* : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – С. 6.

² Краснов Є. В. *Захист прав у сфері соціального забезпечення* : навч.-метод. посіб. – О. : Фенікс, 2015. – С. 38.

товариства «Приазовкурорт» в особі філії Приватного акціонерного товариства «Приазовкурорт» «Клінічний санаторій «Великий Луг»)¹.

Іншим важливим механізмом по забезпеченню прав у сфері недержавного соціального забезпечення є державний нагляд і контроль, що здійснюється, в першу чергу, для попередження, виявлення порушення та відновлення досліджуваних прав.

Так, положення окремих законодавчих актів містять норми щодо здійснення даних заходів: розділ XI Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 1057-IV, розділ VI Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI, ст. 12 Закону України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. № 966-IV тощо. Крім цього, ці та інші закони містять численні відсылки на норми щодо досліджуваного питання.

Очевидно, що для правового регулювання системи захисту прав у сфері недержавного соціального забезпечення характерною є значна розпорошеність та наявність великої кількості посилань на норми інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, що значно перешкоджає ефективному правозастосуванню. Рішенням цієї проблеми могло б стати прийняття Закону України «Про недержавне соціальне забезпечення» із відповідним розділом – «Захист прав у сфері недержавного соціального забезпечення».

¹Рішення Комунального районного суду м. Запоріжжя у справі № 333/8163/15-ц/Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56985934>.